

RECENSION

Kan vi tala med främlingar? Om Danielle S. Allens bok *Talking to Strangers* och om att känna tillit

”Du får inte prata med människor som du inte känner!” lär vi i våra barn för att försöka att skydda dem mot livets farligheter. Det är också en utgångspunkt för Danielle S. Allen i hennes bok *Talking to Strangers – Anxieties of Citizenship since Brown v. Board of Education*. En annan utgångspunkt är händelsen utanför en skola i Little Rock, Arkansas, 1957. Låt oss börja med att gå tillbaka till vad som hände i Little Rock.

Den 4 september 1957 var Elizabeth Eckfords första dag i Central High School, Little Rock. Tidigare samma år hade kongressen antagit en lag som innebar att skolans uppdelning i skolor för svarta respektive vita elever inte längre var tillåten. När Elizabeth Eckford gick till sin första skoldag i sin nya skola, Central High School, där tidigare endast vita elever hade haft tillträde, så hade hon således rätten på sin sida. Men framme vid skolgrinden hindrade en uppretad folkmassa Elizabeth från att komma in på skolans område och hon tvinga-

des att vända tillbaka hem. Bilderna från händelsen vid Little Rock spreds över USA och över världen och blev till en symbol för de svartas kamp för medborgerliga rättigheter i 50- och 60-talens USA.

Danielle Allen inleder med att göra upp med metaforen om demokrati som en odelad enhet för ett folk. Erfarenheten av vad det innebär att leva i ett demokratiskt land skilde sig radikalt åt för Elizabeth jämfört med för de vita ungdomar som mötte henne utanför skolgrinden. Det som fotografiet från skolstarten så tydligt uttryckte, var att olika grupper lever radikalt olika versioner av demokrati. Bilden av enhet förbyttes till dubbelhet, till en bild av dominans respektive underkastelse.

I den intensiva diskussion som följde efter händelserna i Little Rock beskriver Danielle Allen hur Hannah Arendt skrev en kontroversiell artikel i tidningen *Dissent*. I artikeln anklagade Arendt NAACP¹ och föräldrarna till de nyantagna eleverna med afrikanskt ursprung till ”vita skolor” för att använda domstolar och den offentliga

Allen, Danielle S. (2006): *Talking to Strangers. Anxieties of Citizenship since Brown v. Board of Education*. Chicago: University of Chicago Press.

1. National Association for the Advancement of Colored People.

sfären till att snarare driva sina privata intressen i stället för att driva politiska frågor. Enligt Allen menade Arendt att föräldrarna närmast utnyttjade sina barn i sin egen sociala strävan när de på detta sätt sände iväg sina barn ensamma till vita skolor. I boken *Human Condition* argumenterar Arendt för tre olika arenor för politiska, sociala respektive privata angelägenheter. Den politiska arenan, med en heroisk underton hämtad från den grekiska antiken, är avsedd för att utverka politiska och privata rättigheter. Den är samtidigt en arena för samtal mellan främlingar. Inom den sociala arenan däremot, hanterar människor bland annat sina ekonomiska intressen och sina val av vänner. Genom hänvisningen till *The Human Condition* går det, enligt Allen, att förstå på vilka grunder Arendt betraktade det som inträffade i Little Rock som en social och inte som en politisk händelse.

Danielle Allen redogör vidare för hur Hannah Arendts ställningstagande fick kritik av författaren Ralph Ellison. Ellison gjorde en annan tolkning av de svarta föräldrarnas bevekelsegrunder när de lät sina barn gå ensamma till sin första skoldag i tidigare segregerade skolor, trots att det fanns uppgifter om att de skulle kunna stöta på motstånd på sin väg till skolan. I sin roman, *Invisible Man*, hade Ellison utvecklat idén om offer, ”sacrifice”, som han menade spelade en stor roll för förståelsen av den svarta befolkningen i den amerikanska södern vid denna tid. Det var denna erfarenhet av offer som präglade situationen i Little Rock och som Arendt inte hade förstått, menade Ellison.

Whereas Arendt developed a political theory that might protect

children from politics, by transforming politics into an epic arena for full-grown warriors only, Ellison has a more tragic vision: rituals to solidify social order inevitably involve children in politics, however much one might wish the case otherwise (Allen 2004, s 28).

Danielle Allens bok *Talking to Strangers* rör sig i spänningsfältet mellan Hanna Arendts uppfattning om det offentliga rummet som ett samtal mellan främlingar och om Ralph Ellisons utforskande om det nödvändiga i att offra något enskilt för att uppnå något gemensamt. Allen ger Ellison rätt i att tanken om ”offer” i någon mening är fundamental för demokratin. Gemensamma beslut och handlingar kräver samtidigt att medborgare står tillbaka vad gäller sina egna intressen för ”det gemensammas bästa”. Men hur mycket till exempel en viss grad av arbetslöshet kan gynna landets ekonomiska utveckling som helhet, så kan den aldrig gynna situationen för den enskilde arbetslösa individen. Därför ställer Allen frågan om hur medborgare ska förstå en demokrati som är till för att skapa ett gott liv åt alla samtidigt som den genom sina dagliga beslut skapar möjligheter som gynnar vissa och missgynnar andra. Det är denna paradox, ett medbestämmande som samtidigt leder till underkastelse, som Allen tar sig an i sin bok. Allens ambition är att utveckla bättre handlingsvägar för demokratin än de som stod till buds vid händelserna i Little Rock. Om svaret är att demokrati kräver att vi är sårbara och gör förluster inför varandra blir frågan: Hur kan vi komma till tals med (var)andra – som vi inte känner?

För att utröna hur kommunikation med andra skulle kunna komma till stånd intresserar sig Danielle Allen för Jürgen Habermas kommunikationsteori. Hon ser dock åtminstone en svaghet i de procedurala reglerna för deliberativ kommunikation. Svagheten ligger i förutsättningen att deltagarna i samtalet initialt är beredda att respektera varandra. Den stora utmaningen är, menar Allen, i stället att få medborgarna till den startlinje där det deliberativa samtalet kan ta sin början. Innan ett sådant samtal kan komma till stånd måste medborgarna utveckla åtminstone någon form av ömsesidig tillit. Därmed aktualiseras såväl ett visst mått av kontakt som ett visst mått av känslor som bas för ett demokratiskt medborgarskap.

Det blir Aristoteles och hans vänskapsbegrepp, så som han utvecklade det i *Den nikomachiska etiken*, som Danielle Allen tar hjälp av för att utveckla begreppet tillit, "trust". Vänskap är för Aristoteles i mycket det samma som rättvisa eftersom vänskap kräver att förmåner och bördor, men också makt, fördelas någorlunda lika. Vänskapen överskrider emellertid rättvisa, eftersom vänskapen också inrymmer ett val eller en önskan. Aristoteles hävdar att människor lever i politiska gemenskaper, inte av en händelse, utan utifrån en önskan. Människan har valt att dela sitt liv med främlingar. Att "leva tillsammans" betyder därför att kommunicera, att kunna samtala om planer och tankar som kan vara av intresse för flera än en. Vi människor styrs inte endast av egenintresse vad gäller vår egen nytta, utan också av ett "egenintresse" för andra och för det gemensamma. Med hjälp av Aristoteles förståelse av vänskap argu-

menterar därför Danielle Allen för att medborgarskap i grunden inte är en fråga om institutionella plikter utan en fråga om hur människor lär sig att förhandla med varandra om förluster och ömsesidiga intressen. Vidare så är det inte det oinskränkta egenintresset som gör att världen går runt, det leder snarare till att eventuellt förtroende eroderar bort. Det är i stället förmågan att kombinera ett rimligt och rättvist egenintresse i samspelet med främlingar som utgör kärnan i ett demokratiskt medborgarskap.

Kan vi då lära våra barn något annat än att "inte tala med främlingar"? Kan vi lära barn att tala till främlingar med tillförsikt? För att utveckla det som Aristoteles talar om i termer av rättvis egennytta krävs enligt Allen tre förutsättningar: för det första att återupptäcka det faktum att egenintresse kan ta sig många olika uttryck, för det andra ett erkännande av att det ligger i varje medborgares intresse att upprätthålla politiska förbindelser och för det tredje att endast rättvisa former av egenintresse kan upprätthålla sådana politiska, eller för den delen sociala, förbindelser. Dessa förutsättningar utgör den filosofiska grund som enligt Allen kan utveckla ett samhälle byggt på tillit. Danielle Allen tar därefter retoriken till hjälp för att överföra vänskapens teknik till "a citizenship of political friendship" (Allen 2004, s 140). Den politiska vänskapen är ett uttryck för bemötande med respekt som svarar på frågan "Hur skulle jag behandla en vän?"

I *Talking to Strangers* ställer Danielle Allen viktiga demokrati- och samhällsfrågor om samhörighet och rättvisa. Det är också i diskussionen

om vad som krävs av ett demokratiskt medborgarskap som boken har sin främsta styrka. När författaren, i bokens andra hälft, argumenterar för förslag på lösningar av problemen blir det, inte oväntat, en svårare uppgift. Bokens förtjänst ligger således kanske inte främst i dess förslag till alternativa synsätt för vägen vidare, utan just i dess problematisering av medborgarskapets demokratiska aspekter. Allens betoning av begreppet *tillit*, grundat i ömsesidighet mellan människor (som man inte känner), som ett centralt begrepp för medborgarskap är dock intressant också som en del i en större filosofisk diskussion. Danielle Allen har, som jag uppfattar det, genom

denna bok försökt att flytta fokus i en sådan diskussion från ett mer ensidigt ansvar för att vara-med-andra till ett mer ömsesidigt åtagande av att vara-med-varandra, även om vi fortfarande är främlingar.

Ninni Wahlström

Ninni Wahlström är FD i pedagogik vid Örebro universitet, Pedagogiska institutionen, 701 82 Örebro. E-post: ninni.wahlstrom@pi.oru.se